

LUND UNIVERSITY

Dendrokronologisk analys av stockbåt funnen vid sjön Trehörningen, ängatallen nu placerade i Spinkarp samt boden kallad riddarsalen på Spinkarps gård, Tranås

Linderson, Hans

2016

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Linderson, H. (2016). *Dendrokronologisk analys av stockbåt funnen vid sjön Trehörningen, ängatallen nu placerade i Spinkarp samt boden kallad riddarsalen på Spinkarps gård, Tranås*. (Dendrorapporter i Lund; Vol. 2016:35). Lund University.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

LUND UNIVERSITY

DEPARTMENT OF QUATERNARY GEOLOGY
KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
HANS LINDERSON

18 april 2016
13 sept. 2016

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2016:16/35
Hans Linderson

**DENDROKRONOLOGISK ANALYS AV STOCKBÅT FUNNEN VID SJÖN
TREHÖRNINGEN, ÄNGATALLEN NU PLACERADE I SPINKARP SAMT
BODEN KALLAD RIDDARSALEN PÅ SPINKARPS GÅRD, TRANÅS**

Uppdragsgivare: Marcus Samuelssons Bygg & Hantverks AB, Hagadalsgatan 19, 57340 Tranås

Område: Tranås-Gränna **Prov nr:** 41046-47 & 41088-92 **Antal såg+borrprov:** 1+5+2

Dendrokronologiskt objekt: Utställningsobjekt båda funna i närheten av Spinkarp+bod

Resultat:

Dendro nr:	Prov Nr : I=1varv över syll II=2varv osv	Träd- slag	Antal år (2 radier om ej annat anges)	Splint (Sp) Bark (B) Vankant (W)	Datering av yttersta årsring i provet	Beräknat Fällningstid E(Efter) V(vinterhalv- året)	Kommentarer En mer vågad precision av dateringen
41046	Stockbåt	Tall	135	Sp oklar nära W	1533	1533-1560	1530-1540-tal
41047	Änga- tallen	Tall	277;3	Sp 59, B	1977	1982*	Groddår 1680 eller tidigare
41088	I	Tall	143	Sp 67, W	1795	V 1795/96	-
41089	II	Tall	143	Sp 66, W	1795	V 1795/96	-
41090	III	Tall	110;4	Sp 61, W	1795	V 1795/96	-
41091	IV	Tall	144	Sp 57, W	1795	V 1795/96	-
41092	V	Tall	141;3	Sp 70, B	1795	V 1795/96	-

Kommentarer till ovanstående resultattabell

Ängastallen, prov 41047

Trädet blåste omkull 1982. Den dendrokronologiska analysen syftar till klargöra trädets egenålder. Sågskivan är tagen på cirka 5 meters höjd och är 0,55 meter i diameter. Den nedre delen som är bevarad under tak är betydligt grövre men saknar många årsringar kring centrum av stocken. Äldsta årsringen dateras till **år 1701** sågskivan saknar följaktligen fem årsringar för att uppnå år 1982*.

Vidare visar den dendrokronologiska analysen att årsringarna blir mycket tätare från och med 1756. Trädet råkade ut för ett trauma efter sommaren 1961 och före juni 1962 med total tillväxtkollaps för år 1962, vilket den aldrig återhämtade sig ifrån. Sista årsringen utgörs endast av något cellager och täcker mindre än hälften av ytan på föregående årsårsring och dateras till 1977.

Diskussion

Om man antar att höjdtillväxten är 0,5 meter per år för ungträdet och cirka 10 år långsam höjdtillväxt direkt efter groddåret skall man lägga till 20 år för att få groddåret, cirka år 1680.

Mitt intryck är att den ihåliga stammen nedanför provtagningpunkten är betydligt äldre än den nu undersökta stamdelen. Ett scenario skulle kunna vara att den äldre stammen utsatts för toppbrott och förslagsvis flera gånger med åtskilliga år emellan. Vid varje tillfälle har det funnits barrförsedda grenar som har kunnat bilda en ny krona. Sista gången detta inträffar är i slutet av 1600-talet då "vår" gren och sedermera stam tog över. Detta förlopp skulle förklara varför tallen var ihålig, vilket annars är ovanligt för trädslaget.

Tilltaget att toppbryta tallen kan eventuellt initialt vara naturligt men blev med sin underlighet ett landmärke eller måhända en "mil-sten" på en rese-led. Om denna hypotes är riktig så är tallens verkliga ålder betydligt högre. Det kan liknas vid bonsai-hantering av växten. Jag har sett sådan utförd av älg i Lappland, vilket har gett små men långlivade furor.

Trädets död går rimligen att finna i aktiviteter under vinterhalvåret 1961/62, vägförbättringar, lokalt höjt grundvatten genom dämning etc kan vara förklaringar. Att trädet inte bildar årsringar i stamvirket under fem år vittnar om en extrem stress. Trädets öde var beseglat före stormen 1982.

Stockbåten, prov 41046

Virket är avverkat år 1533-1560, mest troligt 1533-1549. Tidsspannen är baserade på fält- och laboratorie-observationer. Den senare medge få extra årsringar eftersom de är så breda, cirka 2 milimeter. Någon splintstatistik har inte varit tillämplig eftersom kompressionsveden har stört möjligheten för att bestämma splintdelen. Den äldsta årsringen dateras till år 1399. En grov bedömning ger att det saknas cirka 40 årsringar till mærg. För att få groddåret skall läggas minst 5 år för höjdtillväxten. Gråddåret bör därför ha inträffat omkring år 1350-1360.

Båten är funnen i sjön Trehörningen nära Trehörna strax norr om smålandsgränsen. **Trädet har vuxit i trakten**, bäst korrelera en dendrokronologisk serie som är skapat ur virke från Göberga herrgård, en mil söder om fyndplatsen.

Två prov togs i stocken dels för att maximera antalet årsringar och dels för att säkerställa den skapade tidsserien. Båda proven gick i flera bitar. Detta berodde på att trädet var överraskande frodvuxet, uppvisade betydande kompressionsved och möjligen lyr-bildning. Att detta var oväntat är för själva stockbåtens grundämne ser rakt och kvistfritt ut vilket brukar uppstå på ostörda växtplatser med stor konkurrens, vilket således ger täta årsringar.

Diskussion

Att groddåret hamnar i anslutning till digerdöden som inträffade här år 1350 kan tolkas som att odlingsmark nära byarna inte alltid kunde hävdas utan fick växa igen. Eftersom behovet av att bygga var mycket lågt i flera generationer efter digerdöden, var detta virke i mitten av 1500-talet både närbeläget och moget.

Boden "Riddarsalen", prov 41088-41092 (tio sågskivor)

Allt undersökt virke är avverkat **vinterhalvåret 1795/96**. Två prov (IV och V) möjligen tre prov är tagna från samma träd. Enligt min minnesbild av mellanväggen som skulle sågas för dendrokronologisk provtagning, så vad denna ganska kort. Risken ökar därmed att samma träd återkommer i provsamlingen. Om mellanväggens ålder motsvarar hela byggnadens ålder kan med stor säkerhet uppdragsgivarens personal besvara.

Undantaget prov (III) uppvisar övriga prov årsringar från 1650-talet äldsta år 1652.

Proveniensen är lokal.

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare, Lunds Universitet

Beskrivning av tabellen ovan

”Dendro-identitetsnummer”, är en unik identitet för varje prov hanterade på laboratoriet.

”Antal år”, årsringar som är analyserade i vissa fall har det inte varit möjligt att mäta årsringsbredden, då har årsringarna räknats, vilket har markerats med ”+n”.

I samma kolumn förekommer någon gång noteringen ”ew” eller ”lw” dessa termer härrör från engelskans early wood (vårved) och late wood (sommarved) och beskriver graden av den yngsta/sista årsringens utveckling. Detta indikerar att virket är avverkat på sommaren.

”splint, vankant, bark” indikerar hur många årsringar som saknas i provet. Förutsatt att provet går att datera och man har vankant eller bark i provet så får man en årsexakt datering (extrema undantag finns). ”nära vankant” uppges när det finns indikationer om detta, till exempel i fältanteckningar eller om en sågskiva följer en naturlig kurvatur i rundvirket. Om vankant (den rundade avslutningen av virket där barken har försvunnit) saknas och splinten syns kan man beräkna fällningsåret med hjälp av splintstatistiken för olika trädslag och förhållanden. Vanligtvis används 17 ± 7 år på ek och en mer varierad bild på tall med en maximal variation på ± 20 år. Saknas splinten (”ej sp”) anges en så kallad ”efterdatering” (*terminus post quem*). Virket får då en äldsta möjliga datering. Teoretiskt kan virket vara hur ungt som helst men mer troligt handlar det om upptill några tiotal år senare avverkning än angivna efterdatering. Detta diskuteras vanligtvis i rapporten.

”Datering av yttersta årsring i provet”, är alltid årsexakt vid en datering. Om provet inte kan korsdateras med en daterad dendrokronologisk serie anges ”ej datering”. Detta uppträder oftast vid ett litet årsringsantal (unga/snabbvuxna/kraftigt nedbrutna träd), udda trädslag (i Sverige är ek och tall bäst), för få prover från den undersökta konstruktionen, störd tillväxt etc.

”Beräknat fällningsår” här görs en beräkning utifrån dateringen av den yttersta årsringen i provet och hur många årsringar som beräknas saknas i provet. Felmarginalen som anges täcker mer än 95 procent av proverna. Finns barken eller vankanten kvar på provet ges dateringen påföljande vinterhalvår om inga andra noteringar har gjorts. Vinterhalvåret avser trädets viloperiod så att ingen årsringsbildning sker i stamvirket, viloperioden påbörjas normalt i augusti och pågår till maj söder om Norrlandsgränsen (ungefär Dalälven). Stamvirkets viloperiod blir succesivt längre mot fjällens trädgräns.

I kolumnen längst till höger har trädets datering med smalare felmarginal.

Faktura framställs senare av Lunds Universitet.

Mätresultaten kommer att bevaras på laboratoriet och utnyttjas i universitetets forskning.

Proverna kommer att ingå i RAÄ´s arkiv och förvaltas av laboratoriet

Med hälsning och önskan om fortsatt samarbete

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare

Lunds Universitet

Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, Sölvegatan 12, 223 62 Lund

E-post: Hans.Linderson@geol.lu.se

Tel: 046-2227891